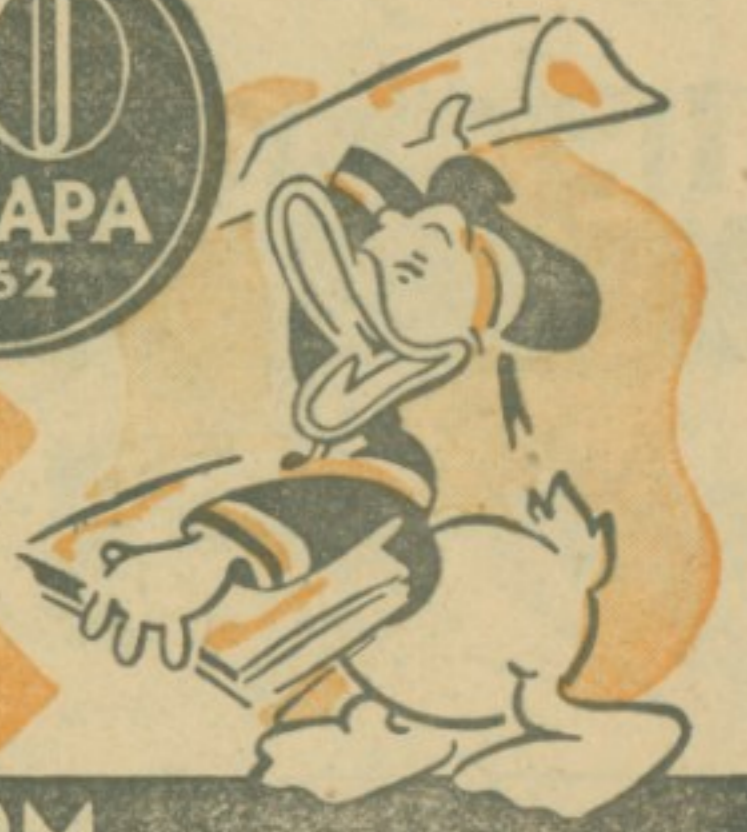

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

WALT DISNEY:

Година XIV — Број 10 — Субота, 8 март 1952

МИКИ И ШИЉА на острву диносаура

10. ПРОФЕСОР ОТКРИВА СВОЈ ПЛАН

ПРОФЕСОР ЈЕ НАСТАВИО ДА ОБЈАШЊАВА

У ИДУЋЕМ БРОЈУ: ПРИПРЕМЕ ЗА ПРЕНОС ДИНОСАУРА

ДЕКЛАНОН: ЗЛАТО

асад нема ничег од снега тога. Али то ће доћи. Исто она ко као што би у покеру ставио свој последњи новац на добру карту, улагао је сада свој живот и своје напоре у то велико налазиште које ускоро треба да буде откривено на Апер Риверу. И тако он и његова три пријатеља са псима и саоницама, побоше по смрзнутом Стјуарту, пробијајући се кроз белу пустињу и утоише у бескрајну тишину коју није нарушавао ни људски глас, ни ударац секире или прасак пушке у даљини.

Нигде ни трага од људи. Само су једном, на некој узвиштини уз обалу, наишли на један примитивно израђен чамац. Онај који га је ту оставио није се више никад вратио по њега. Наставили су пут. Мало касније дођоше до једног индијанског села, али у њему није било Индијанаца; они су се, несумњиво, упутили у пределе горњег тока Стјуарта гонећи стада дивљих јелена.

Превавши две стотине миља од Јукона, стигли су на оно место о коме је Елија говорио Ал Мајо. Ту уредише сталан логор, залиху хране подигоше на једно високо дрво да је сачувају од паса, и дадоше се одмах на посао. Радили су све док није настало сиве светлости, а онда су вечерали, пушили неко време, а потом се умотали у своје вреће и заспали, док им је над главама блистала северна светлост, а звезде играле и трепериле у студеној ноћи.

Злата су на том месту нашли, али у малим количинама. Једном је Елија, довели северног јелена, одлуцао око педесет миља далеко, исправа шљунак са два овца док није настало сиве светлости, а онда су вечерали, пушили неко време, а потом се умотали у своје вреће и заспали, док им је над главама блистала северна светлост, а звезде играле и трепериле у студеној ноћи.

Пошто су ископали шест стопа смрзнуте земље, дошли су до шљунка, који је такође био смрзнут. У шљунку је било нешто мало златне прашице, али, копајући још мало, дођоше опет до земље. Најзад, на дубини од седамнаест стопа, наиђоше на такав слој шљунка и у њему на крупна зрна злата. Испарањем и мерњем утврдили су да она достижу вредност од шест до осам долара. Али, на несрећу, овај слој није био дебљи од једног палца. Испод њега је опет била земља, пуна трулих пањева и окамењених костију давно изумрлих животиња. Али, злато су нашли, и највероватније је било да се велико налазиште налази доле, још дубље, у стеновитом слоју. Треба копати даље, па макар се оно налазило педесет стопа дубоко. Поделени су се у две групе; једна је радила дању, друга ноћу, и дим њихових ватара није престајао да се види.

И баш тада им понестале пасуља. Одлучише да Елија оде до главног стоваришта и донесе још хране. Читао пут изно-

сно је око сто миља и он обећа да ће се већ трећег дана вратити. Уместо тога, он стиже већ предвече другог дана. Опазнише га где долази баш у тренутку кад су се спремали да легну.

— Добавола, шта се то догодило? — упита га Хенри Фин кад угледа празне саонице.

— До Хајнз потстакну ватру и три човека завијена у своје вреће чучнуше крај пламена. Елијино дуго и озбиљно лице, зарасло у браду, било је покривено леденом кором, а обрве су му биле беле од нива.

Сећате ли се оне велике јеле близу реке о чије смо гране обесили све наше вреће? — поче Елија.

Брзо су сазнали за несрећу. Велико дрво, иако је изгледало необично чврсто и обећавало да ће још столећима стајати на том месту, било је изнутра труло. Нека подмукла болест нагрзала му је корен и оно се срушило под тежином намирница и новог снега. Пропала је читава залиха хране. Вуци су поцепали вреће и све што нису појели углавном су уништили.

— Све су опљачкали, причао им је Елија. Проклете животиње поцепале су вреће и разасуле брашно, пасуљ и пиринач по снегу све од Дена до Биршеба. Видео сам празне вреће четврт миље далеко од дрвета.

Сви су ћутали као занемели. Остати без хране у мртвој поларној зими, у крају који је све живо оставио, била је највећа несрећа која их је могла задесити. Нису то били људи који су лако падали у очајање, али су научили да гледају истини право у очи и озбиљно су схватили положај у коме су се нашли. Први је проговорио Џо Хајнз.

— Топљњем снега могли бисмо сакупити разбацани пасуљ и пиринач, ма да сигурно није остало више од осам до десет унци.

— А неко одмах мора поћи саоницама у Сиксти Мајл, — рече Дејлајт.

— Ја ћу, — јави се Хенри Фин.

Размишљали су неко време.

— Али, шта ће јести остали пси и три човека док се Хенри не врати? упита Хајнз.

— Постоји само једна могућност, — рече Елија. — Ти ћеш, Џо, узети друге саонице и поћи ћеш уз Стјуарт све док не сретнеш Индијанце. Онда ћеш се вратити с месом. Вратићеш се знатно пре Хенрија, а кад вас двојица одете овде ћемо остати само Дејлајт и ја, а ми ћемо настојати да изађемо на крај и са ово мало хране што нам је остало.

VIII

Нису губили ни часа. Хајнз и Фин су се већ два дана спуштали низ реку са псима којима су смањили порције хране, а Елија и Дејлајт, који су били пошли на две стране не би ли што уловили, придружиле им се трећег дана код бившег стоваришта, а да нису опазили ни траг од јелена или неке друге дивљачи. А тада почеше пажљиво да згрћу снег и да га топе. Био је то мучан посао, јер је пасуљ био расут неколико стотина метара око срушене јеле. Ра-

дили су стрпљиво и цео сутрашњи дан, али је резултат био поразан. Сакупили су свега неколико фунти хране, коју су морали да поделе на четири дела.

Већи део хране задржали су Дејлајт и Елија, јер остала двојица су ишли са псима и могли су много лакше да дођу до хране. Сем тога, псима су могли давати само по неколико унци пасуља на дан, јер ће путовати лагано, а у случају крајње невоље могли су појести и псе. Међутим, они који остају морају да издрже до њиховог повратка са оним што имају. Њихов подобрај је био знатно тежи, па им се мање заиста није ни могло оставити.

Дани су пролазили, а зима је неопажено нестајала. Било је то пред пролеће 1896 године. Сунце је свакога дана излазило све даље према истоку, све дуже остајало на небу, и залазило све западније. Прошао је март и почео април, а Дејлајт и Елија су се, изгладнели и мршави, чудили шта је то с њиховим пријатељима. Узимајући у обзир све тешкоће и дајући им веома дуге рокове за одлазак и повратак, већ је одавно прошло време кад је требало да се врате. Није било више никакве сумње да им се догодила несрећа. Они су ту могућност узимали у обзир и раније, и то је и био главни разлог што су пошла двојица, и то у различитим правцима. Али, мисао да је несрећа задесила обојицу сасвим их је дотукла.

У међувремену, још не губећи наду, Дејлајт и Елија су некако животарили. Сакупили су снег око уништеног складишта и топили га у котлићу. Кад би просули воду, на дну суда остајао је танак слој каше. Били су то остаци брашна разасутог по пространој снежној површини. Каткад би се у том слоју каша нашао и по који расквашени листић чаја или зрно кафе, али чешић земља и разни отпасти. Што су више одмишљали од мести на коме је било складиште, трагова брашна било је све мање и каша је била све ређа.

Елија је био човек у годинама, те га је снага убрзо издала и он је већи део дана

товање на север. Једном су, високо горе у ваздуху, угледали јато дивљих гусака, а доле крај реке помоли се и неколико пупољака пољског цвећа. Сокови почеше да струје у дрвећу, а жубор поточића постајао је сваког дана све гласнији. Смрзнута земља враћала се у живот. Само се река још није могла ослободити својих ледених окова.

Дошао је и мај, а остаци прошлогодишњих комараца измилеше из шупљина стена и пукотина трулих клада. Зријавици су зријали, а све је више патака и гусака пролетало изнад њихових глава. Дође и дан кад се лед на Стјуарту са страховитом ломљавом и праскањем отрже од обала и подиже готово за три стопе, али низ реку још није кретао. Требало је најпре да се отвори и очисти од леда Доњи Јукон, у који је Стјуарт утицао.

Двадесетог маја, носећи своје вреће за спавање, катао, секиру и драгоцену пушку, упутио се по леду низ реку два човека. Циљ им је био да стигну до места на коме су приликом доласка видели остављени чамац, којим би се, чим се воде отворе, спустили матицом до Сиксти Мајла. Малаксаши, кретали су се споро, уз огромне тешкоће. Елија је скоро при сваком кораку посртао и падао. Дејлајт га је, напрежући се до крајњих граница, дизао на ноге, после чега би овај наставио да се тетура, да најзад опет падне.

И баш онога дана кад је требало да стигне до чамца, Елија је био потпуно исцрпљен. Није могао више ни да устане. Дејлајт га с муклом доуљаче до обале, а затим поче да тумара по околним не би ли што уловно. И он је посртао од слабости. Тек предвече намери се на

веверицу, али се није усуђивао да опали, јер је већ било почело да се смркава. С невероватним стрпљењем остао је на том месту до идућег јутра, а онда је веверица била његова.

Већи део меса дао је Елија, а себи је оставио само жилаве делове и кости. То им је дало снаге да наставе пут. Енергија која је малој веверици омогућавала да скакче с гране на грану текла је сада кроз изнурене мишиће људи и омогућила им да пређу још неколико миља до напуштеног чамца, покрај кога су пали ничице и остали дуго непомични.

Сатима и сатима мучио се Дејлајт да одгуре мали чамац до реке. Још много више времена требало му је док га је успео собио за војњу. Радио је по читаве дане, обилазио је око чамца и лежећи крај њега адискивао маховином рупе на боковима. Најзад је све било готово, али се лед на реци још није мицао. Међутим, пред њим је стајао још један тежак задатак: требало је спустити чамац у воду чим се појави струја низ коју ће моћи да се отисну. Узалаз се Дејлајт тетурало, посртао и клизао по снегу влажном од југовине или хоџа по њу по леденој кори која је прскала под тежином његова тела тражећи још коју веверицу, која би му дала снаге да дигне чамац преко леденог оквира обале и да га спусти низ бујицу.

Најзад, једног јутра, лед је почео да се креће и кад се сасвим разданило Дејлајт је седећи посматрао комешане санти. Елија је био толико малаксао да га овај призор није нимало занимао. Иако је био при свести, лежао је не мичући се, док су огромне ледене санте ударале о обалу, чулајући дрвеће из корена.

— Наставиће се —

ЧУДА ДАЛЕКИХ ЗЕМАЉА

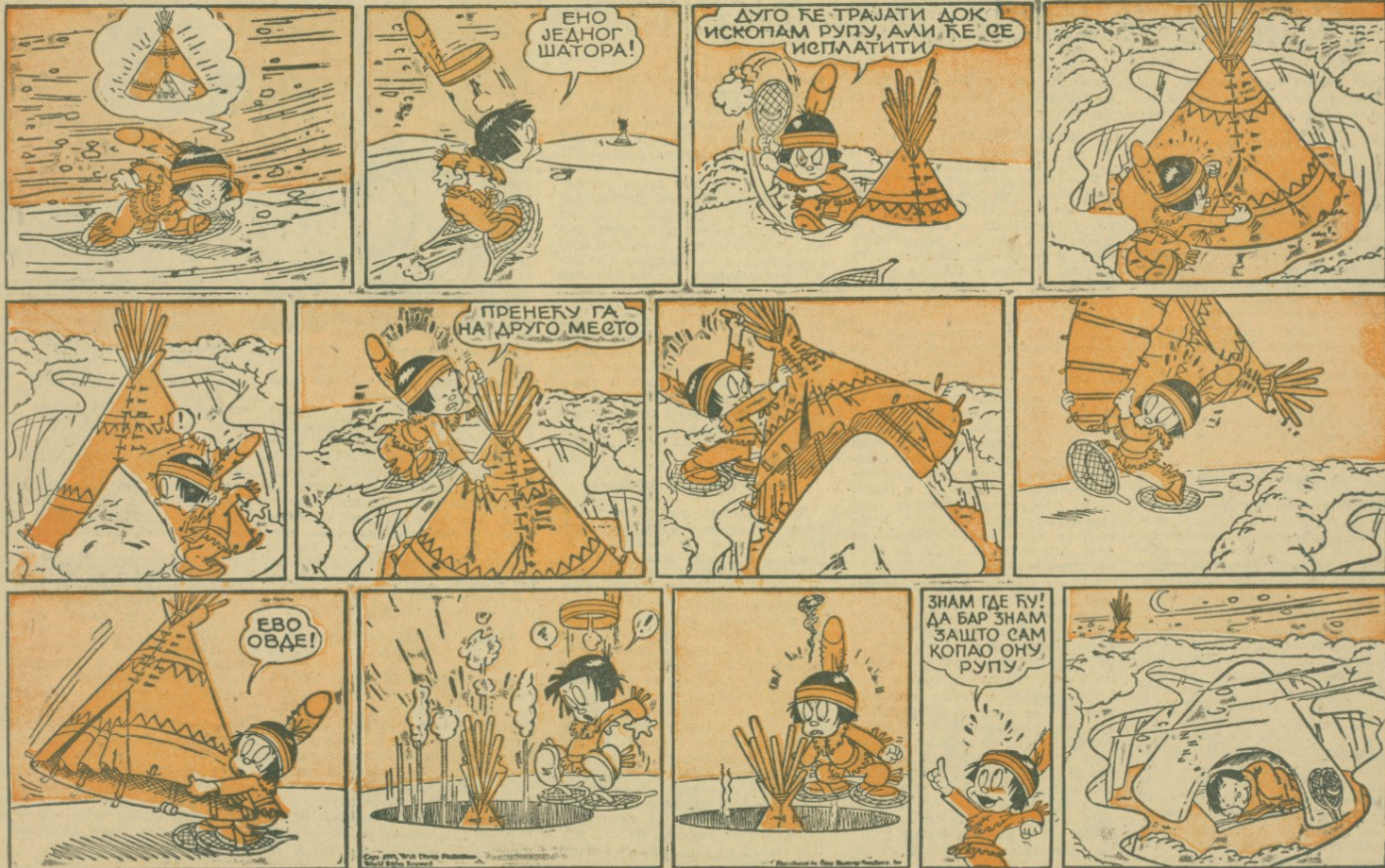
БРАЗИЛИЈА

<p>„ГЛАВА ШЕГЕРА“ ЈЕ ВИСОКА СТЕНА КОЈА СЕ ИЗДИЖЕ НАД РИО ДЕ ЖАНЕИРОМ.</p>	<p>ГЛАВНЕ УЛИЦЕ У РИУ ПОПЛОЧАНЕ СУ РАЗНОБОЈНИМ КАМЕНИМ КОЦКАМА КОЈЕ СЕ СЛИВАЈУ У ЖИВЕ ШАРЕ</p>	<p>КРАЉЕВСКЕ ПАЛМЕ СУ У КРАЈУ РИО СВЕ ОНЕ ПОТИЧУ ОД ЈЕДНЕ ПАЛМЕ КОЈА ЈЕ ПРЕ 120 ГОДИНА ДОНЕСЕНА ИЗ ИНДИЈЕ</p>	<p>ШУМЕ АРИЗОНЕ СУ НЕПРОХОДНЕ. ЈЕДИНИ ПУТ КОЈИ КРОЗ ЊИХ ВОДИ ЈЕСУ ДУГЕ И ДУБОКЕ РЕКЕ.</p>	<p>БРАЗИЛИЈАНСКИ ИНДИЈАНЦИ СТАВЉАЈУ У ХЛЕБ КОРЕН ОТРОВНЕ БИЉКЕ КАСАВЕ</p>	<p>У БРАЗИЛИЈИ ИМА ВЕОМА МНОГО МРАВА. МЕДВЕД — МРАВОЈЕД ПРОЖДИРЕ ИХ НА МИЛИОНЕ.</p>
<p>ДО ВРХА ТЕ СТЕНЕ ВОДИ ЖИЧАНА ЖЕЛЕЗНИЦА.</p>	<p>У ГРАДОВИМА ОПЕТ МРАВЕ УНИШТАВАЈУ НАРОЧИТИМ АПАРАТИМА.</p>	<p>БРАЗИЛИЈАНСКИ ОРАСИ БЕРУ СЕ ИЗ ЧАМАЦА. ЧЕСТО СЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ ЛУСЦИ МОЖЕ НАћи И ПО ДВАДЕСЕТ ПЛОВОДА.</p>	<p>ОВАЈ КОРЕН СЕ САСТРУЖЕ И СТАВИ НЕКУ ВРСТУ МЕХА ОД ПРУКА ПА СЕ ПОСТУПНО ИСЦЕДИ ОТРОВ</p>	<p>УРОБЕНИЦИ ТАКОЂЕ ЈЕДУ ОВЕ МРАВЕ.</p>	<p>У ГРАДОВИМА ОПЕТ МРАВЕ УНИШТАВАЈУ НАРОЧИТИМ АПАРАТИМА.</p>

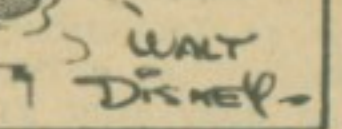
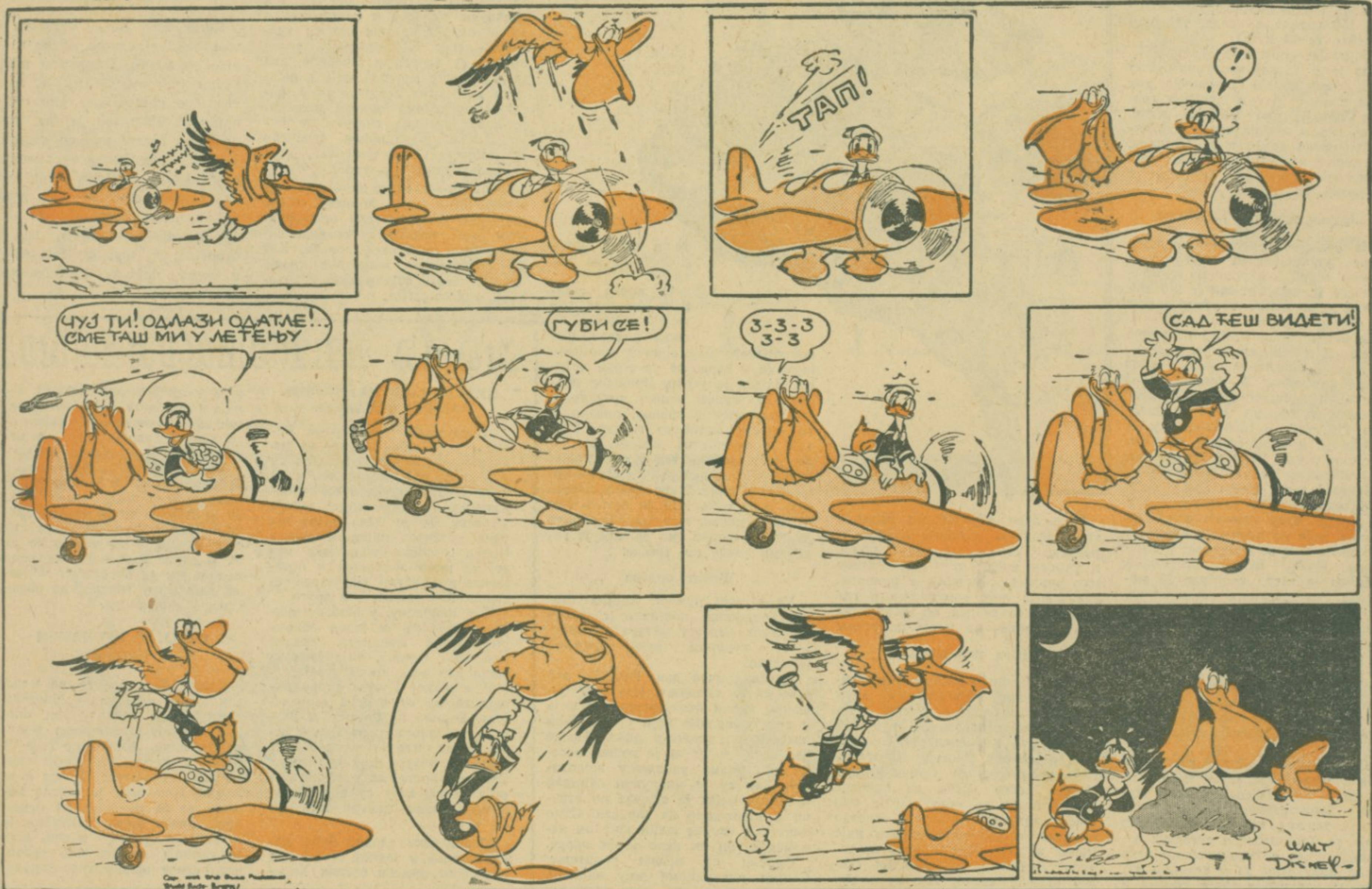

МАЛИ ХИЈАВАТА

У СНЕЖНОЈ МЕЊАВИ

ТАЈА ТАТАК И ПЕЛИКАН

Становништво наше планете данас и кроз сто година

Док читате ову реченицу, то јест за пола минута, становништво у свету повећало се приближно за 25 лица. Али, требало је да прође много времена док се дошло до садашњег повећања. У прошлости то повећање било је далеко мање и спорије и одговарало је тадашњем броју становника, као и приликама у којима су они живели.

Као што ни сви крајеви света нису равномерно насељени, тако исто се ни пораст становника није у свим земљама и континентима кретао подједнако. Догађало се у прошлости да се у једном подручју становништво повећава много брже него на другим местима. Таквих случајева има и данас. Неки од њих су веома занимљиви и помоћу њих може се боље схватити животни развој неке земље и народа у појединим раздобљима историје.

Аустралиски рекорд

Са Великом сеобом народа изменила се слика Европе, јер су огромне масе људи насељиле северне, западне и јужне делове нашег континента. Касније, после Колумбовог открића Америке, почело је насељавање из Европе у Нови Свет, а доцније и у Аустралију. У тим крајевима, ретко насељеним а природно богатим, досељеници су брзо створили боље услове живота, и то је омогућило да се број становништва брже повећава него у Европи. За последњих 300 година становништво у свету повећало се за пет пута, од 465 милиона у 1650 години на 2.400.000.000 у 1950 години.

Као што је познато, овај период је истовремено и доба убрзаног напретка у производњи; у њему су откривени и усавршени многи технички проналасци, уведене машине, проширен водени и успостављен железнички саобраћај, постигнуту вредни успеси у области науке, заштите здравља и побољшања социјалног и економског положаја огромних људских маса. Сви ти узроци заједно допринели су да се број становника у већини земаља нагло повећа.

У време непосредно после Француске револуције и уочи Наполеонових ратова, 1800 године, било је укупно 835,6 милиона људи на свету. У Северној Америци тада је било тек 15 милиона становника (за 150 година до сада, тај број повећао се 14 пута).

Најмлађи континент, Аустралија, имао је у другој половини XVIII века једва 300.000 становника, док сада само у једном његовом граду, Сиднеју, има 1.300.000 људи, а на целом аустралиском континенту преко седам и по милиона. За нешто више од два века становништво Аустралије повећало се 25 пута!

Једини изузетак — Ирска

На осталим континентима повећање становништва кретао се знатно спорије. Европа на пример, пре сто година бројала је 207 милиона становника, то јест два и по пута мање него данас, а Азија 671 милион, отприлике упола мање од данашњег броја.

Ипак, повећање није свуда текло нормално. У читавај првој половини прошлог века број становника у Африци није се повећао. Од 1800 до 1850 године у Африци је живело стално око сто милиона људи. Деца су се рађала, становништво се увећавало, али — Африка је ипак имала стално исти број житеља. Шта се догађало? У то време пада позната хајка на Црнци, које су ловили и бродовима одвлачили на плантаже у Америци. Према неким проценама, Африка је тада изгубила 20 милиона најздравијих становника. Тај губитак имао је негативне последице не само на пораст становништва „црног континента“, него и на целокупан његов економски и културни развој. Пошто је одвлачење Црнца касније било прекинуто, становништво Африке почело је да се повећава да до 1900 године достигне пораст од 41 од сто.

Само једна земља у свету има данас мање становника него што је имала пре сто година. То је Ирска. Земљорадници из Ирске су, услед тешких прилика и прогона које су организовали енглески велепоседници, у току прошлог века били принуђени да у великим таласима напуштају своје домове и да се селе у Америку. Године 1851

Ирска је имала преко осам милиона становника, док данас има тек око три милиона.

Удвостручен број људи за последњих сто година

У протеклом периоду од сто година убрзало се пресељавање становништва из села у градове. Тако су индустријски, трговачки и саобраћајни центри, расли брже него други градови. Најбрже су се развиле градови у САД, а такође и у Јужној Америци, где данас у четири највећа места (Буенос Аирес, Рио де Жанеиро, Сантјаго и Сао Паоло) живи скоро осам милиона људи. Велики градови са милион и више становника настали су тада и у другим земљама.

У том раздобљу развиле су се крупни европски центри. Берлин, који је 1850 године бројао једва 400.000 становника имао је уочи рата преко четири милиона. Лондон је у исто време од 2,4 милиона достигао 8,7 милиона, а Париз је од 1850 године повећао број становника равно пет пута. У Атини се за последњих 120 година број становника повећао од 5.000 на преко милион.

Упркос многим невољама, епидемијама, ратова, природних катастрофа и непогодних животних услова, број људи се за последњих сто година више него удвостручио и од 1.039 милиона достигао данас 2.400 милиона.

Најупадљивији пораст становништва у том периоду забележен је на америчком континенту. Северна Америка је од 39 милиона становника у 1850 години сада достигла петоструку цифру од 210 милиона, а Јужна Америка која је тада имала 20 милиона сада броји преко 105 милиона становника. Само, треба знати да је оволико повећање становништва добрим делом

последница великог досељавања из европских земаља и Кине.

Становништво Европе такође је више него удвостручено од 1850 године, када је бројало само 207 милиона, док данас прелази 531 милион.

Данас је научним путем утврђено колики је просечни пораст становништва у појединим земљама и, помешу сложених процена, може се приближно одредити број становника и без пописа. Повећање становништва у свим земљама није подједнако, јер то не зависи само од природних особина народа, од рађања и смртности, него и од друштвено-економских прилика. Захваљујући напретку медицине и бољим хигијенским условима, усавршавању рада и подизању животног стандарда, смањена је смртност, тако да се укупни број становника у свету — упркос опадању рађања — ипак и даље повећава.

Тешки губитци у ратовима

Други светски рат нанео је огромне губитке човечанству: поред осталог, он је уништио и 33 милиона људских живота. Ратни период од 1939 до 1945 успорио је пораст становништва у већини европских земаља, али је и у њима забележено повећање становништва. Од 1937 до 1949 најјачи пораст је у земљама Латинске Америке (које су најмање осетиле ратне последице), и то у Доминиканској Републици за 43 од сто, у Мексику за 30 од сто, Бразилији 29 од сто од укупног становништва, затим у азијским земљама — Кореји за 35 од сто, на Филипинима 25 од сто, у Јапани 17 од сто. У европским земљама пораст је далеко нижи: у Швајцарској 10 од сто, у Југославији 9,1 од сто, у Великој Британији 6,5 од сто и у Белгији 2,5 од сто. Само се у Фран-

цуској није повећало становништво; напротив, почетком 1949 године у њој је било 20.000 људи мање него 1937 године.

Становништво наше земље само у току двадесетог века имало је услед ратова губитке теже него већина других земаља. Становништво Србије је током Првог светског рата претрпело губитке од приближно осам стотина хиљада лица, док је у Другом светском рату Југославија изгубила око 2,5 милиона становника. Упркос тих огромних губитака, какви су иначе ретки у свету, становништво Србије повећало се у току последњих 30 година два и по пута.

Колико ће људи бити кроз сто година

Многи се питају какви су изгледи за будућност и хоће ли бити места и животних услова за генерације које долазе? Уколико већа просторства у свету добију боље економске и социјалне услове и уколико заостале земље буду више користиле савремену технику и брже се развијале, уопште има и више могућности за побољшање животне ситуације. То ће обезбедити животне потребе и за

повећани број становника. Јер, према проценама стручњака ОУН, већ у двехиљадигој години наша планета имаће око три милијарде становника. Под садашњим условима сваких 30 година број људи у свету расте приближно за 500 милиона лица. Људско друштво, које је пре сто година имало тек нешто више од једне милијарде чланова, на тај ће се начин кроз сто година приближити, а можда и достићи број од четири милијарде.

За ове четири милијарде људских бића потребно је развити данашње производне снаге и открити сасвим нове начине добијања материјалних добара за живот и рад. Притом треба рачунати да ће и потребе људи у току развојка постајати све обимније. Атомска енергија ће свакако претстављати једно од основних средстава која ће служити потребама будућих генерација. А већ је утврђено да помоћу бољег и свестранијег начина обраде земље светска пољопривреда може да пружи довољно хране и разних индустријских сировина далеко већем броју људи него што их данас има на Земљи.

С камером у руци КРАЈ ОРЛОВА ГНЕЗДА

комаде. Мужјак готово никад није у гнезду; он је стално у потрази за храном. То тако траје све док птици не одрасту и не ојачају, а то је отприлике док напуне тридесет дана. Најомиленија храна орлова су зечеви и јаребице, али се за невољу задовољавају и полским мишевима и паповима. У високим пределима орлови најрадије лови јаребице снежнобеле боје. Захваљујући њима, спречено је множење ових јаребица, које су права напаст за усеве.

Али, орлови могу да буду и од штете. Због њих ловцима често пропадне дан, јер ако орао надлети један предео ту се онда више ништа не може уловити. Кад му у висинама понестане хране, орао се често спусти и на пашњаке и однесе јатње.

тељи више нису долазили да их хране.

И поред сталних неуспеха, он није одустао од своје намере. Сва

ког пролећа неуморно је крстарио шумама и верао се уз стрме литице. Најзад је успео. Прошлог пролећа, у једном тешко приступачном планинском кланцу, опазио је на дрвету орловско гнездо. Гнездо је опазио из даљине, али је до њега дошао тек после пуних седам часова пењања уз стрму кршевиту падину. Већи део пута прешао је пузећи. Кад је стигао био је сав исцрпан, али задовољан што је најзад нашао оно за чим је годинама узалудно трагао.

Живот орлова

Уз помоћ шумара, својих старих познаника, поставио је шатор на неких педесет метара од дрвета и, с камером у руци, стрпљиво је чекао.

Диван сунчан дан био је као створен за снимање. Иза свог заклона, млади фотоаматер видео је у гнезду орлике који су се били излегли пре недељу дана. После два часа, долетела је женка носећи у канџама уловљену животињу. Док су се младунци отимали о храну, мајка је стајала по страни и задовољно их гледала. Само покатакд, својим јаким кљуном искомадала би им неко тврђе парче.

Орлови су нежни родитељи. Својим младунцима дају најбоље што улове, а они једу живијиме

У прављењу гнезда орлови нису уметници. Гнезда граде доста грубо, од грања, а изнутра их обложу бусењем и лишћем. Супротно општем мишљењу, они не праве гнезда на највишим планинским врховима. У Шкотској, на пример, настањују се обично на 400 до 600 метара висине.

Од појединих снимака до филма у боји

После тога, млади енглески фотоаматер није дигао шатор и престао да снима, задовољан постигнутим успехом. То му је, напротив, био потстрек за још смељње потхвате. Наставио је да тражи орловска гнезда на још опаснијим местима, где је сваки неопрезиан корак могао да буде узрок несреће. Првим снимцима из живота краља птица дошао је још многе друге, који су касније, на биоскопском платну, својом лепотом и дивним бојама очаравали хиљаде гледалаца.

МАЛА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

МУЗЕЈИ КАО НАЈСТАРИЈЕ НАУЧНЕ УСТАНОВЕ

Наследници Александра Великог у Африци, владари из династије Птоломеја, основали су у Египту, у Александрији, у III веку старе ере један од најпознатијих и најбогатијих музеја у свету. То је била права научна установа највишег ранга. Поред огромне библиотеке, музеј је имао зоолошки и ботанички врт, затим анатомски, астрономски институт и друго.

И у Вавилону, у Месопотамији, откривена је једна збирка уметничких предмета, старих око 4000 година, која је служила као нека врста музеја.

У античкој Грчкој улогу музеја имала су чувена светилишта, Хероно на Самосу, и Зевсово у Олимпији, на Пелопонезу. Ту су биле најлепше збирке грчке скулптуре, док је у граду Сикиону постојала чувена галерија слика, коју су посећивали и проучавали сликари тога доба.

Марокаски владар Јуба, кога помиње у једној својој оди и велики римски песник Хора-

ције, имао је велику збирку копија најбољих дела античких, грчких и египатских скулптора. Све те дивне статуе и рељефи, рађени у мермеру, граниту и бронзи, били су изложени у Јубиној палати и њеним вртovima, који су претстављали први уметнички музеј свог времена. Велики број предмета из овог музеја је сачуван, тако да их и данас изучавају научници и диве им се посетиоци Черчеда, алжирског градића на обали Средоземног Мора.

КАКО ЈЕ ПРОНАЂЕН САПУН

Сапун, без кога се не може замислити одржавање чистоће, пронађен је захваљујући старом обичају приношења жртава боговима. Животиње које су клане и печене на жртвеницима биле су обично крупне и убојене. Маст која је капала мешала се са пелелом на огњишту. Један жрец случајно је открио да се том масом, која је доцније добила име сапун, лако скине прљавштина са руку.

Деца болница ПЕСМОМ ПОДИГНУТА

Ралф Пир, претставник Националне радио-компаније у Њујорку, упознао се у Мексико Ситију, главном граду Мексике, где је боравио тражећи певаче за њујоршку радиостаницу, са Алфонзом Ортизом Тирадом. Ко је и каква је човек Тирадо, нека исприча сам Ралф Пир.

Са Алфонзом Ортизом Тирадом упознао сам се 1931 године у Мексико Ситију, када је дошао у мој хотел да ми пева. Рекао ми је да се нада да ћу му помоћи да склопи уговор са радио-станицом у Њујорку и да може да пева огроман број оперских арија без увек бавања. По професији је био хирург, али у Мексико Ситију није могао да заради довољно новца да би остварио свој животни сан: да сазида болницу за сиромашну сакату децу.

Замисао мексиканског лекара

Ово ми је у почетку лично наубичајен изговор којим се служе људи да би дошли до зараде. Али како сам у Мексико дошао да бих пронашао непознате композиторе из Латинске Америке за наше музичко издавачко предузеће и нове таленте за радио-станицу пристао сам да га чујем. Изненадила ме лепота његовог гласа. Имао је величанствени тејор и, слу-

шајући га, мени се чинило да сањам. Понудио сам му повољан уговор и он га је радо прихватио. Док смо претресали поједине тачке уговора, он је стално износио нове разлоге због којих треба да га поведем у Сједињене Државе. Са жаром ми је говорио о својој

д-р Алфонзо Ортиз Тирадо

замисли, о подизању деце болнице. Међутим, што је више истицао своју жељу да као радио-певач по већа своје приходе, то сам више сумњао да он уствари жели само успех и аплаузе. Па ипак, кад сам се вратио у Њујорк и састао се са потпредседником Националне радио-компаније, испричао сам и тај случај. Потпредседник ми је казао да ће радио-станица потврдити у-

говор ако Тирадо заиста има тако леп глас. И тако је Тирадо дошао у Њујорк и певао на радију годину дана.

Веровао сам да ће он, пошто оствари своју замисао о певању преко радија, заборавити па своја маштања о децој болници. Међутим, и поред тога што је убрзо постао најдалеко познат као певач, он није престајао да говори о својој великој замисли. У то време имао је четрдесет година, био је наочит и пријатна држања и сва су се врата пред њим отварао. Особито је био вољен због дивног онхоћења према деци.

И најнесташнији мали мангупчићи одустајали су од својих подвига кад би се Тирадо на њих осмењивао. Најљубазнији и најнежњивији били су према малим богаљима. Једном је пред саму емисију, један Мексиканац донео у студио свога малишана са оболелим куком. Тирадо га је брижљиво прегледао и, мало касније, чим је завршио емисију, однео је дете у болницу. Ту, у болници остао је поред њега све док није успео да наговори једног познатог лекара да прими малишана на лечење у своје одељење.

Лекар или певач

Кад Тирадо не би дошао на пробу, људи са радио-станице су зна-

ли да га треба потражити у чекаоници неке болнице. Исто тако, сви су били навикли да виде њега ве ноте и хартије шпаране скицама болнице о којој је сневао.

На својим путовањима по унутрашњости, после сваког концерта, кад би се људи окупили око њега, говорио је о замисли коју је носио у срцу, о својој болници за децу.

Ја сам му понекад служио као секретар. Често сам примао писма у којима је било приложено леде сет или сто долара које су људи слали Тираду као помоћ да сазида болницу за децу. По Тирадовој жељи новац сам враћао са љубазним одговором. И зато ми се и даље чинило да он само „диже прашину“ ради личног успеха.

Па ипак, често бих се поколебао у тој својој сумњи. Јер, кад год би му неко само поменуо да је за боравио на своју замисао и да је постао обичан печач, поглед лекаров постао би тврд и одлучан. Једном је отишао да пева за Главну електричну компанију на малој краткоталасној станици, чије су емисије биле намењене Јужној Америци. Време емисије се ближило, а он се није појављивао. Нашли су га у фабрици како разгледа рентген-апарате. Том приликом је поручио најбољи рентген-апарат који је фабрика имала. А после концерта он је преко радија говорио о подизању деце болнице свима слушаоцима који живе јужно од Рио Гранде.

Кад му је истекао уговор са Њујоршком радио-станицом, Тирадо је отишао у Буенос Аирес. Тамо је постигао још веће успехе. Његова песма „Кабелос бланкос“ („Седи косе“) певана је широм Јужне Америке. Ту песму сневао је испиричан портретом једне седокосе старце. Копије те слике послао је као поруку и позив за помоћ мајкама из Јужне Америке.

Мајке се одазивају

Позив лекара-певаца наишао је на широк одзив. У целој Јужној Америци почела су се оснивати удружења мајки. Чланице тих удружења су скупљале прилоге и новца доносиле у радио-станицу да би тиме помогле Тирадову замисао о подизању деце болнице. И тако је то трајало неколико година. Ортиз Тирадо био је за све то време славан и вољен радио-певач. Међутим, изненада, он је одједном престао да пева на радију.

Пред сам Други светски рат нашао сам се поново у Мексико Ситију. Једнога јутра мој телефон у хотелу је зазвонио и ја сам чуо глас Ортиза Тирада. Молнио ме је да му дођем са својом женом и да ручам са њим и његовом супругом. Уместо у неки ресторан, оп нас је одвео у једну лепу модерну болницу. Извињавао се што ћемо ручати тамо, јер је желео пре ручка да нам покаже своју болницу.

Најпре је отворио врата једне блиставе лабораторије. У средини сале налазио се најбољи рентген-апарат који је икада израдила електрична компанија. У једној свећој лампи, ваљаној чистог ходника, стајао је уљем израђен портрет једне старе седокосе жене.

— То је Ортизова мајка, — шапутала нам је његова жена када смо застали да погледамо слику.

На једном истакнутом месту у болничком дворишту, поред водоскока који је био окружен сеновитим дрвем и лејама са цвећем, стајала је бронзана плоча са овим натписом: „У знак захвалности страним радио-станицама које су омогућиле подизање ове болнице — Алфонзо Ортиз Тирадо.“

Ова прича је истинита. Тирадове зараде на радију омогућиле су подизање ове модерне деце болнице, а слушатељке и чланице удружења мајки помогле су да се крај ње подигне и лепо уређено породилиште.

Данас Тирада сматрају за најбољег хирурга-ортопеда у читавој Јужној Америци. Он се најпосле вратио свом правом позиву. И данас, дабогме, воли да пева. Само сад пева својим гостима и, најчешће и најрадије, својим малим, несрећним пацијентима.

ЈЕДНА АВИОНСКА ТРКА

ПРЕ ЧЕТРДЕСЕТ ГОДИНА

Пре четрдесет година, крајем августа 1911, њујоршки лист „Америкен“ објавио је конкурсе који је недељама држао у највећем узбуђењу и старо и младо у Америци. Највећи лист највећег америчког града обећавао је да ће исплатити 50.000 долара ономе ко до 10 октобра исте године прелети авионом Сједињене Америчке Државе од атлантске до пацифичке обале.

У то време авијација се налазила у повоју. Није било прошло ни пуних осам година откако је први човек успео да се „одлепи“ од земље и уздигне авионом у небо. Многи су се још живо селили „подвига“ Француза Блериоа, првог човека који је авионом прелетео Канал Ламанш — 1909 године. Стога је разумљиво што је један од тадашњих америчких конструктора авиона Орвил Рајт с не поверењем гледао на резултат конкурса, тврдећи да је „самоубиство упуштати се у такву авантуру“.

Пет такмичара

Па ипак, за ту прву авионску трку пријавило се пет озбиљних такмичара, који су се одмах почели припремати. Пошто тадашњи авиони нису имали никаквих инструмената за навигацију, то су такмичари одлучили да лете дуж пруге Њујорк—Сан Франциско. Иза сваког авиона ишао је по један воз у коме се налазила породица такмичара, шофер, лекар и неколико механичара. Сваки воз вукао је два вагона с резервним деловима; у једном се налазила механичарска радионица, у другом аутомобил којим би се похитало у помоћ такмичару ако би дошло до принудног спуштања.

Тадашњи авиони нису удивљали много поверења. То су били библици са слабом мотором, са елисом која се окретала помоћу кардана, с репом који се састојао од четири бамбусове мотке притегнуте жицом. Пилот је седео привезан за једну столицу. Пилотска кабина није постојала, а није било ни падобрана, ни инструментата без којих се данашња авијација не би могла ни замислити.

Када се све то узме у обзир, онда је разумљиво што се, 11 септембра 1911 године, на једној пољани у предграђу Њујорка следећи 100.000 људи да пожеде срећан пут првом такмичару Роберту Фаулеру. Фаулер, међутим, није имао среће. Већ другог дана јак

ветар „поиграо се“ његовим авионом и бацно га на једно дрво. Том приликом Фаулер је задобио тешке повреде.

После овог немалог догађаја, двојици пријављених учинило се да њихови животи ипак више вреде од 50.000 долара, те су одустали од такмичења.

Два дана касније, други такмичар, Џими Ворд, ипак је узлетео на далеки пут. Али ни њега срећа није послужила. Четвртог дана откинуло му се висинско крило и он се, с авионом, строгавао у неко мало језеро. Остао је, додуше, жив и неповређен, али због губитка авиона морао је да одустане од даљег такмичења.

„Чудовишни“ мотор

Четири дана касније кренуо је и последњи такмичар: Келбрејт Ројерс. Велика ливада прилепа се бд масе која је била прекрила узлетниште. Сви покушаји да се направи ред остали су безуспешни. Ројерс је најпосле упалио мотор решен да авионом растера окупљени народ. Али до тога није дошло. Чим је мотор загрмео, шеста је одједном постала слободна, и сутрадан листови су писали: „За трен ока народ је устукнуо испред авиона, уплашен страховитим детонацијама чудовишног мотора од педесет коњских снага!“

Пошто је у уши ставио вату, на главу намакао шлем за рагби, а ноге увио гуменим ћебетом како би се заштитио од хладних ветрова, Келбрејт Ројерс поздравно је руком преплашеном публици и узлетео. Али, пре него што ће кренути према западу, направно је, три круга изнад Менхетна, облакодерске четврти Њујорка. Ту егзибицију листови су забележили као незапамћени подвиг.

Прву етапу Ројерс је успешно савладао прелетевши 169 километара за „свега“ 104 минута. Али, у следећој етапи био је лоше среће. Приликом узлетања, точкови авиона — уствари точкови скинути са бицикла и монтирани на авион — „очесали су се“ о врх једног дрвета, апарат је „посрнуо“ и стропоштао се у живинарник неког фармера.

Механичари су брзо откљанили квар, тако да је Ројерс већ сутрадан могао да настави пут. Тога дана прелетео је свега 153 километра — због „негодних“ ветрова. Четвртог дана превалио је

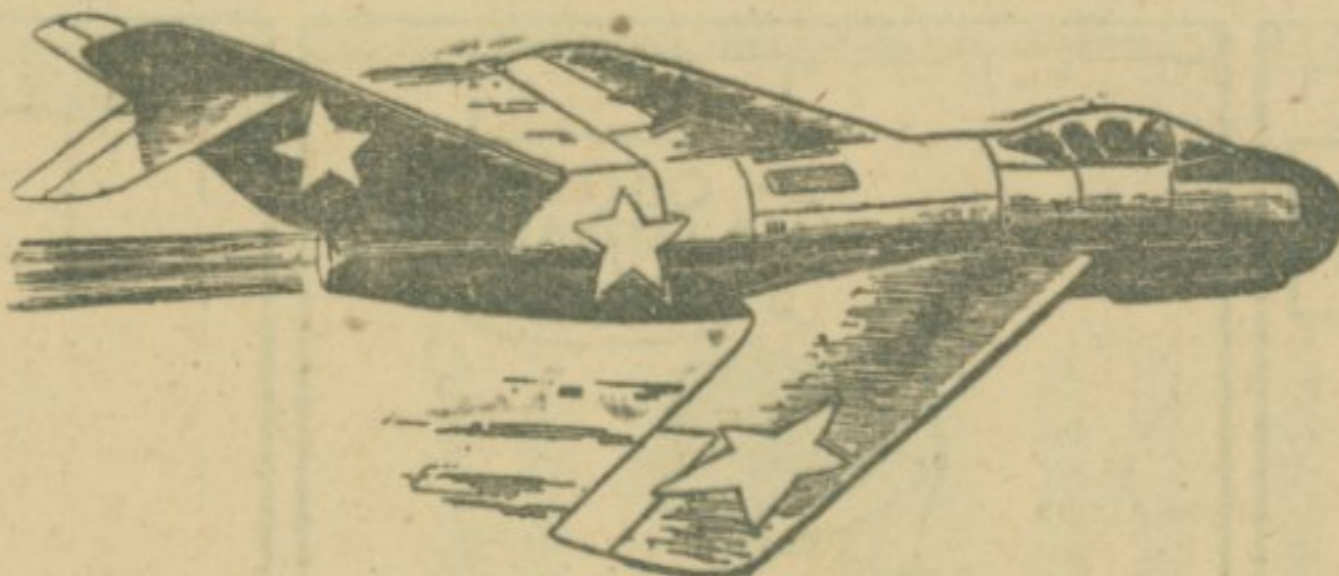
354 километра и тиме поставио светски рекорд у дужини лета без спуштања. Од тада, међутим, срећа му је коначно окренула леђа, тако да је стигао у Чикаго тек 8 октобра, два дана пре истека рока за награду. А од циља га је раздвајало још преко 4.000 километара. Свака нада да освоји награду била је изгубљена, али Ројерс је ипак наставио лет.

Борба с орлом

— Морам стићи до Пацифика на макар лето још годину дана! — изјавио је он пре поласка из Чикага.

Изгледало је да ће доиста лети годину дана, јер је смели авијатичар доживљавао незгоду за не згодом. Поред многих других, испред тексаског планиског ланца он је морао да издржи борбу „за живот и смрт“ с једним — орлом.

— Налазио сам се на висини од преко 1.000 метара, — причао је Ројерс после принудног спуштања, — кад одједном приметих испред себе огромног орла. Приближио ми се на неких стотину метара, неколико пута ме облетео, а затим се дигао увис и „пикирао“ право на десно горње крило мог апарата. Авион се затресе кад је птичурина ударила кљуном у крило. Орло је напад поновно неколико пута и направно на крилу велику руну. Услед притиска ваздуха, платно је почело да се цепа и мени није остало ништа друго него да признам орлу победу и да се благовремено спустим.

Авион на млазни погон „Небеска ракета“

У месту Винита, у Оклахоми, Ројерс је доживео још већу незгоду. На дан поласка огромна маса света испунила се на ливади са које је имао да узлетн. Међутим, баш кад је Ројерс упалио

мотор и кренуо, говеда која су посла на суседној ливади уплашила су се и појурила право на публику. Бежећи испред разбеснелих животиња, народ је појурно према авиону. Да би избегао несрећу, Ројерс је нагло скренуо у десно и зауставио се испред ограде пашњака. Ограда је остала чиста, али не и авион. Механичари су имали посла пуна три дана.

Последња етапа

И тако, стално праћен незгодама, Ројерс је најзад прелетео прет последњу етапу. Од циља га је раздвајало само 286 километара. Последњу етапу намеравао је да прелети већ сутрадан. Али, међу окупљеним људима који су у њему већ видели победника, налазило се толико „ловаца на успомене“ да је његов авион за четврт часа био готово сасвим очерупан.

Тако је Ројерс дан касније стигао у Пасадену, крајњу тачку пута. Тога дана, 5 новембра 1911 године, овај мали калифорниски град налазио се у грозничавом ишчекивању. Од раног јутра огромна маса света таласала се на просторној ливади оивиченој белним чаршавима. Са пасаденске опсерваторије астрономи су читав дан великим дурбинима и телескопима претраживали небо у очекивању госта из ваздуха. Најзад, око четири часа по подне спазили су на истоку једну тачкицу...

Пола часа касније, Ројерс је био засут кишом цвећа и конфета и огрун великом заставом. Маса га је на раменима однела у хотел. Победник је био жељан одмора, али га сопственик хотела није пуштао у собу док се није уписао у књигу гостију: „К. П. Ројерс, од Њујорка до Пасадене — авионом.“

Тако је пре четрдесет година први човек прелетео авионом амерички континент за укупно 49 дана. За то време Ројерс се 69 пута принудно спустио и 30 пута да дужи време прекинуо лет, тако да је у ствари 6.809 километара прешао за укупно 82 часа ефикасног лета. Просечна брзина износила је 83 километра на час, а највећа висина око 1.300 метара.

Четрдесет година касније, 13 децембра 1951 године, швајцарски лист „Ноје Цирхер Цајтунг“ објавио је слику најбржег авиона на свету типа „Небеска ракета“.

Приликом свог првог пробног лета овај ракетни авион, који је на висини од 10.000 метара узлетео с једне летеће тврђаве, постигао је брзину од преко 2.400 км на час и висину од 23.000 метара!

СПОРТСКИ ЗАБАВНИК

Легесет иет гана У ЧАМЦУ НА ПУЧИНИ

Било је то једног дана 1894 године. Георг Харбо и Франк Самуелсон, два снажна Норвежанина, који су се иселили у Америку и настанили у Њујорку, одлучили су се на велики подвиг: да пређу веслајући пут од Њујорка до обала Француске. Обојица су провели младост крстарећи по разним морима, те им пут од 3.250 миља није изгледао превелик.

— Кад би се неко помучио да пређе веслајући океан, тај би се зацело обогатио, — рекао је Самуелсон Харбоу. — Људи би плаћали само да виде његов чамац. Рачунајући да дневно прелазе само 54 миље, два искусна морнара могла би се надати да ће завршити овај пут за два месеца.

План путовања

Читаве две године они су радили на томе да остваре своју замисао. Харбо, који је био морепловац од заната, узео је на себе руковођење припремама. Одлучили су да се држе Голфске струје и струја Северног Атлантика које би им помогле да пређу једну миљу на сат више. Сем тога, тако су имали још једно друго предимство у случају какве

несреће: то је наиме био пут на коме је бродски саобраћај био најживљи.

Према утврђеном плану, они су начинили чамац дугачак 5,30, а широк 1,50 метара, који је при пуном оптерећењу газио само двадесет сантимера. Он је имао непромочиве преграде и резервоаре за воду. Рихад Фокс, власник једног спортског листа, начинио им је чамац о свом трошку, и он је добио његово име. У "Фокс" је сложено пред полазак 250 килограма намирница, пет пари весала од јасеновог дрвета, угломер, веома тешко пловно сидро, две лампе и двадесетак литара петролеја. На прању је била постављена мала петролејска пећ. У резервоаре је усито 200 литара пијаће воде.

На дан 6 јуна 1896 године преко две хиљаде лица окупило се у Њујоршкој луци да испрате "Фокс". Са наступањем осеке, у пет часова по подне, два пријатеља су се отиснула на пучину.

На пучини

Првих дана време је било савсим лепо. Међутим, петролејску пећ нису могли упалити ни при најблажем ветрићу. Стога су два пријатеља с мукком успевали да згреју мало кафе, а ускоро су из истог разлога морали да једу само

жива јаја, будући да о пржењу или кувању није могло бити ни речи.

Четврте ноћи они су осетили снажан удар у чамац, и у истом тренутку нешто бело прошло је као муња поред њих.

— Морски пас, — узвикнуо је Харбо.

У току наредна два дана морски пас пратио је њихов чамац. Покад је био на дохват весала двојице пријатеља.

Изненада, близу Нове Земље, они су се нашли усред множине китова. Море је било глатко као огледало и они су посматрали како се морска чудовишта радују сунцу.

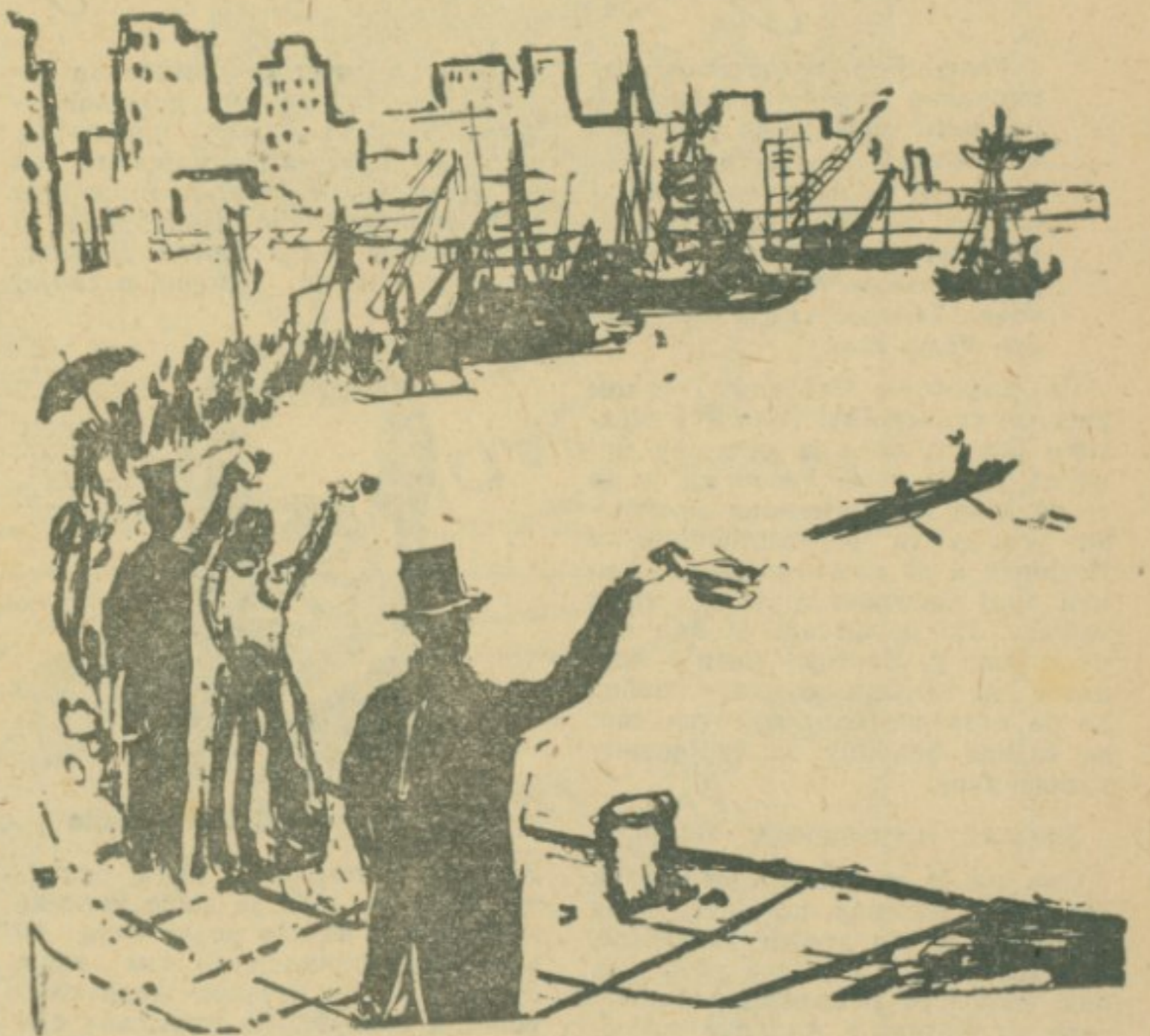
Два дана касније срели су један путнички брод немачког Лојда. Држећи се поморских обичаја, Харбо је истакао америчку заставу на прању "Фокса". Командант немачког брода зауставио их је и преко гласноговорника упитао:

— Јесте ли ви бродоломници?

— Не, — узвратили су му људи из чамца. — Ми весламо за Европу!

Путници, наслоњени на ограду палубе, поклицима "ура" поздравили су "Фокса" који се већ удаљавао према истоку.

На дан првог јула два веслача су срели један канадски брод. По-

звани су на палубу. После пуне три недеље њих двојица су први пут људски ручали.

Крај преврнутог чамца

Међутим, 7 јула дигао се јак западни ветар. Два дана и две ноћи два човека су успели да одрже чамац захваљујући пловном сидру. Али, 9 јула у зору "Фокс" се снажно љуљао при сваком налету таласа. Харбо и Самуелсон били су мокри до коже. Један од њих је непрестано избацивао воду из чамца, док је други, повијен над веслима, покушавао да одржи чамац окренут ветру. Благодарени својим херметички затвореним преградама на прању и крми, "Фокс" није потонуо тога дана.

Међутим, око девет часова увече Самуелсон је приметно како се једно право водено брдо ваља према чулу.

Часак доцније "Фокс" је био преврнут и два човека су се нашли у леденој води. На срећу, они су били предвидели такав случај. И један и други имали су појас за спасавање који је био јаким конопцем везан за чамац. После многих бесплодних покушаја, они су најзад успели да се приљубе уз преврнути труп чамца. Онда су стрпљиво чекали да се море смири. Затим су успели да окрену чамац и да се попну у њ.

Прошло је било шездесет и два часа како нису спавали ни једи. Док се сунце дизало над океаном који се већ био стишао, они су скинули одела и прострли их да се суше. Самуелсон је веслао три сата, а Харбо је за то време спавао мртвим сном.

Невреме је било прошло да се више никад не врати, али су искрснуле друге тешкоће. Ветар, сунце и слана вода беху им претворили шаке у живе ране, које је надраживало и трење рукава. Затим, готово све њихове намирнице беху однели таласи или упропастила морска вода.

У зору 15 јула они су спазили огромни једрањак са три јарбола који је разапетих једара пловно у прању северног тока. Они су разапели један чаршав и после дугог сигнализирања брод је променио правац и упутио се према њима истакавши норвешку заставу. Док су се Харбо и Самуелсон частили на броду, Скандинавци су напуни-

ли пијаћом водом резервоаре "Фокса" и пребацили у чамац рпу намирница.

Харбо и Самуелсон, који су се тада налазили на половини свог пута, наставили су храбро даље. У току наредне недеље прелазили су просечно по 65 миља. На дан 24 јула срели су још један норвешки брод. Тада су дознали да се налазе на 400 миља од крајње југозападне обале Енглеске.

После педесет пет дана путовања

У суботу првог августа, у праксозорје, они су распознали копно на хоризонту. Убрзо, после педесет пет дана путовања, на једном од острва Сорлинг дочекао их је амерички конзул.

После одмора од 24 часа, "Фокс" је продужио за Хавр, 250 миља даље. Два пријатеља су завршили путовање 7 августа. Дочекала их је одушевљена маса Француза.

Међутим, богатство на које су рачунали два смела веслача остало је само сан. Довели су нешто новца показујући свој чамац у току четири дана колико су остали у Хавру, али то је било премало да покрије њихове трошкове за пут до Париза. И тако су у главни град Француске наставили чамцем.

У Енглеској су привукли пажњу малог броја радозналца, а затим су кренули у своју родну Норвешку.

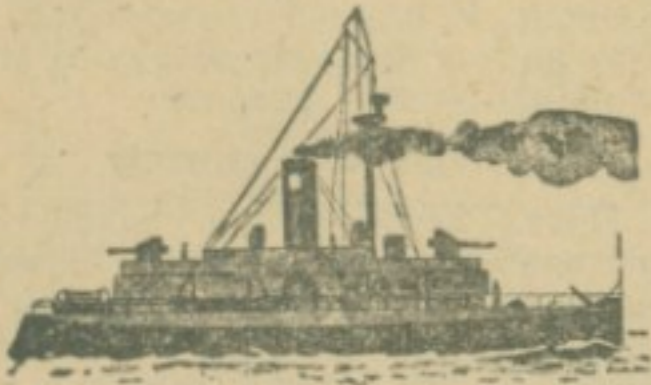
Њихове породичне дочекале су их радосно, али норвешка штампа није крила своје негодовање. Иако су били натурализовани Американци, листови су им пребацивали што на пут преко океана нису кренули под норвешком заставом.

Годину дана касније они су се вратили у Сједињене Државе. Са собом су довели и "Фокс". Међутим, сви њихови покушаји да од свог малог чамца којим су превалили 3.250 миља начине атракцију пропали су. Њихов чамац који је прешао Атлантик нико није разликовао од других исте врсте. Два пријатеља пала су у беду, па су се најзад вратили у Норвешку. Самуелсон је 1946 године умро у дому старца. Штампа његове земље била је тада много благонаклопна према њему него за живота. Један норвешки лист у уводном чланку одао је тада признање злосрећном Самуелсону, као човеку пуног снаге и чврстине.

АНТОЛОГИЈА ИСТИНИТИВ ЧУДА

РАТНИ БРОД ПРОДАТ ЗА ЈЕДАН ДОЛАР

Топовњачу "Цингау", која је имала 170 тона и мотор од 1400 коњских снага, немачка влада продала је кинеским трговцима за 1

долар. Ова необична погодба склопљена је одмах после Првог светског рата кад је Немачка имала да бира: да јој брод заплене кинеске власти, или да га прода будзашто.

ПЕЋИНА ГЛЕЧЕРА У ПИРИНЕЈИМА

У Пиринејима се налази необична, мало позната подземна пећина глечера. Она лежи на висини од преко 3.000 метара. Из ње „истиче“ огромна ледена река, чија се дубина на њ приближно не може одредити. Лед је невероватно прозиран, те се и на великој дубини могу видети предмети које је он заробио. Први научник, у исто време и први човек који је ушао у ову ледену пећину, прича да је једном налетео на циновски ледени сталактит, који због његове потпуне про-

зрачности није ни из највеће близине приметно. Пећина је врло велика, и у њој је све од леда: зидови, под и пећински накит. На неким местима се кроз њу може проћи само на коленима, док се одмах после тога шири у огромне ледене дворане са масивним прозирним или бледозеленим стубовима.

СТО ГОДИНА У РОПСТВУ

Капетан Савен, рођен 1768 године, налазио се у Наполеоновој армији која је ушла у Русију, Руси су га заробили 1812 године. Савен је провео у ропству равно сто го-

дина. Умро је 1912 године у саратовском затвору, у 144 године живота.

ЦРКВА КОЈА ЈЕ ПРЕНЕСЕНА ПРЕКО МИСИСИПИЈА

Црква у Цеферсоновој улици у Вествегу, у САД, доњена је на

место на коме се и сада налази из оближњег града Њу Орлеанса. Чitava зграда пренесена је на обалу реке Мисисипи, удаљену две миље од Њу Орлеанса, а затим је пажљиво натоварена на две скеле којима је превезена преко реке. После још једне миље, црква је постављена на припремљене темеље у Вествегу. Тако су Вествежани добили цркву која је сазидана у Њу Орлеансу!

ЗБОГ НЕТАЧНОГ ПРЕВОДА

У циркусима старог Рима побеђеним гладијаторима судили су гледаоци. Када би већина окренула палце надоле, гладијатор је био помилован. Палци окренути нагоре значили су смртну пресуду. Дуго је сматрано да палац окренут надоле значи осуду. Та заблуда настала је отуда што су, својевремено, погрешно били преведени текстови римског писца Плинија о циркуским борбама.

ДОЖИВЉАЈИ МАЛОГА МИКЕ

ОВОГ МИНУТА -СВАКОГ МИНУТА

- Сваког минута на свету се произведе 250 тона кукуруза.
- За један минут човек који седи у соби, или се креће на улици, удахне око пола милиона зрна прашине.
- Сваког минута фабрике у САД израде 16 путничких и теретних аутомобила.
- У Нигерији и Британском Камеруну сваког минута исцеди се 335 килограма нафтног уља.
- Италија произведе сваког минута 1.310 килограма пиринча. Од свих европских земаља она га највише гаји.
- За један минут Американци издају 8.371 долар за цигарете и друге дуванске производе.
- Кад лети највећом брзином коју може да постигне (86 километара на час), орао за један минут прелети 1440 метара.
- Ове године Југославија ће сваког минута произвести 45,5 килограма електролитног бабра.
- Сваког минута у овој години у нашој земљи ће се производити по једна радиопев.
- Сваког минута у Југославији се штампа 50 књига.

ЛАВИРИНТ

Која ће мачка уловити миша?

Да ли знате?

КАРАЏОЗ — ПОЗОРИШТЕ СЕНКИ

Прва позоришта сенки појавила су се у Кини и на острву Јави. Предање вели да је такво позориште спасло један кинески град, који је непријатељ дуго опседао. У граду је било недостаје хране и браниоци су већ хтели да се предаду кад се неки старац понуди да покуша да спасе град. Својим позориштем сенки он је на градским бедемима извео претставу богате гозбе, која је трајала готово целу ноћ. Превара је потпуно успела. Непријатељ је поверовао да у граду влада обиље и убрзо дигао опсаду.

„Глумци“ у позоришту сенки направљени су од картона или коже. Они се налазе иза платна и гледаоцима су увек окренути профилом. Иза фигура, које човек покреће кананом или полулама, постављен је светлосни извор, тако да увеличане сенке фигура падају на платно.

Позоришта сенки постоје и данас у Турској и Грчкој, где имају богату традицију. Нарочито су се развила у Турској, где је Коран забрањивао претставе у којима би играли људи. Она су продрла у најшире слојеве народа и била су често огледало њихова живота и тумач њихових жеља. Позната су под именом „караџоз“, по главној личности многих комада.

ОСТАЦИ ЧОВЕКА-МАЈМУНА У ТРАНСВАЛУ

У Трансвалу су после дугогодишњег истраживања нађени остаци човека-мајмуна који се највише приближује ономе што антрополози називају „изгубљеним бојотом“. Сви раније нађени остаци припадали су бићима која су била више мајмуни него људи. Према нађеним лобањама, научници су закључили да је мозак овог човека-мајмуна био много већи него мозак раније нађених врста, док изглед вилица показује да је овај мајмун анао за неку врсту говора. Његови зу-

би, па чак и очњаци, исти су као у човека. По једној добро очуваној карлици закључује се да му је ход био усправан. Овај човекамајмун живео је отприлике пре милион година.

„ЛЕТ“ У СОБИ НА ВИСИНИ ОД 4.000 МЕТАРА

Познато је да се велики кашаљ код деце лечи помоћу летења авионом. Овим начином лечења користе се углавном деца из великих градова. Недавно је, међутим, конструисана нарочита покретна комора са електричним уређајима у којој могу да се произведу све ваздушне промене какве настају док авион лети на висини од 4.000 метара. Да би се излечили од великог кашља, мали пацијенти „лете“ 22 минута, а да притом ни за тренутак не напусте земљу.

КЛАВИР КОЈИ НЕ СМЕТА СУСЕДИМА

Један енглески инжењер конструисао је клавир који, када се свира или вежба на њему, не даје од себе никаквог тона. Односно, свирку може да чује само онај који свира и то кад стави на уши слушалице које су електричним жицом спојене с клавиром. Саосећајући смукама суседа осуђених да слушају досадне клавирске вежбе, целокупна енглеска штампа поздравила је овај нови клавир као „заиста сјајан проналазак“.

ТЕНКОВИ СА ЕЛЕКТРИЧНИМ АПАРАТОМ ЗА БРИЈАЊЕ

Према обавештењу једног лондонског листа, сви 50-тонски тенкови типа „Центурион“ имаће убудуће, поред осталог, и један електрични апарат за бријање. Војне власти донеле су одлуку о завођењу те новине пошто посаде тенкова који се боре у Кореји нису зимом могли да брију, јер им се услед јаке зиме пена на лицу смрзавала чим би почели да се брију.

ПРОНАЛАЗАЧ КОНЗЕРВЕ НИКОЛА АПЕР

Ове године се у научним круговима прославља двестагодишњица Николе Апера, скромног и самоукоко истраживача. Врло мало људи зна да је Апер, много пре Пастера, открио да се намирнице конзервишу кувањем у херметички затвореним боцама. На његов изум знатан утицај имале су политичке прилике. Наиме, 1795 године француска влада је одредила награду од 12.000 франака ономе ко пронађе начин за конзервирање меса и поврћа. Француска је тада била у рату готово са целом Европом и исхрана војске на фронту претстављала је озбиљну тешкоћу. Награду је добио Никола Апер.

Стаклене боце су дошле да замењене металним кутијама, а и начин конзервирања је сада друкчији. Данас се чак производе конзерве кроз које води цилиндричан отвор са фитиљем и неком лако запаљивом масом. Кад се фитиљ запали, садржина конзерве брзо се загреје.

ТАКСА ЗА СЕРЕНАДЕ

На једној од својих последњих седница, градско веће Месине на Сицилији донело је одлуку да се убудуће „опорезују“ сви приређивачи ноћних серенада. Сваки грађанин који зажели да приреди серенату мора претходно да поднесе таксирану молбу и да тражи одобрење од власти, које ће му уз наплату таксе од 1.000 лира издати писмено одобрење за приређивање једне серенаде.

ПРЖЕНО ЈАЈЕ ИЗ АУТОМАТА

На многим угловима Лос Анџелоса појавили су се ови дана нови аутомати који по убавивању 5 центи набацују једно пржено јаје. За време кратког чекања муштерија може да се забавља, посматрајући кроз прозорче на аутомату процес аутоматског разбијања и пржења јајета.

Јестели већ чилида...

...у свету се говори 2796 разних језика. Са мртвим језицима укупно има 6760 језика.

...човек обично преспава трећину свог живота, ако се рачуна да људи просечно спавају осам часова дневно.

...испитивањем лобања праљуди утврђено је да су они ретко доживљавали старост већу од педесет година.

...Сирано де Бержерак, главни јунак истоименог комада француског писца Ростана, није измишљена личност. Сирано је живео од 1619 до 1635 године. Био је војник и књижевник.

...жуна се храни инсектима који живе под кором дрвета. Због тога стално улару кљуном у дрво.

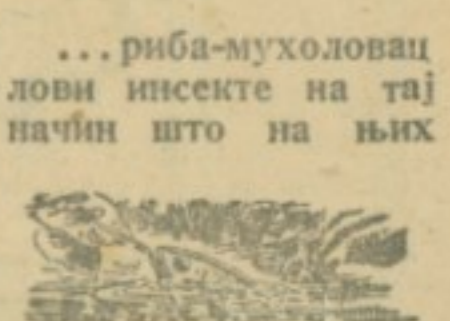

...Сахара је добила име по арапској речи „сахра“, што значи пустиња. Стари Грци звали су је Ернос, што такође значи пустиња.

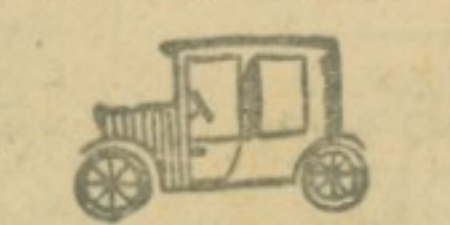
Да јој се при томе не би сувине тресла глава она има специјалне мишиће за „ублажавање удара“.

...риба-мухоловац лови инсекте на тај начин што на њих износи мраз воде из уста и тако их попи.

...у средњем веку салата од љубичица сматрала се изванредно укусним јелом.

...око 1900 године аутомобили нису могли да развију брзину већу од 25 километара на час.

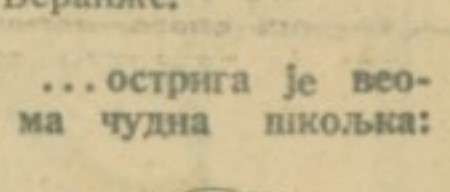

...некада су људи који не плаћају своје дугове били затварани и држани у затвору све док се не одуже својим повериоцима. Због дугова су били у затвору и славни књижевници Балзак, Дикенс и Берањке.

...има неколико врста жаба које могу да живе без икакве хране више од годину дана.

...острига је веома чудна шкољка: она има три срца и може да мења пол.

...ананас, који су Индијанци гајили много година пре него што је откривена Америка, нема семена; он се размножава помоћу корена.

Драгутин Лерман, ЗНАМЕНИТИ ИСТРАЖИВАЧ ИСТОЧНОГ КОНГА

Још један Југословен истакао се, уз браћу Сељан, као истраживач далеких земаља. То је Драгутин Лерман, родом из Пожеге, у Хрватској. У осамнаестој години он је отишао од куће и пешито пропутовао читаву Европу. Био је и у Лондону, и два пута је одлазио

Жеља му се убрзо испунила. За време свог другог боравка у Паризу, сазнао је да се из Конга вратио чувени истраживач Стенлеј и да у Белгији окупаља људе с којима ће поћи на далека путовања. Његовом позиву одазвали су се многи млади људи, а међу њима и

канцеларију Комитета за истраживање Конга није дошао сам Стенлеј. Он је у шали упитао Лермана:

— А шта ви, младићу, знате о Африци?

Лерман се није збунио. Све оно што су Ливингстон и Стенлеј написали о њој, — одговорио је Стенлеју.

Истраживачу се свидео овај одговор и он је наредио да младића унесу у списак чланова експедиције.

Лерман је оправдао ово поверење и био је главни Стенлејев помоћник у свим његовим афричким истраживањима. А кад је Стенлеј отпутовао у Европу, Лерман је преузео његове дужности и, поред управљања пространим подручјима Источног Конга, предузимао је и самостална научна испитивања. Притом је свуда истицао своје југословенско порекло. У Конгу се још и данас велики водопади на реци Квилу зову именом које им је он дао: Зрињски Слапови.

Дневник Драгутина Лермана

Драгутин Лерман много је допринео проучавању Африке. Поред знатног броја службених извештаја и стручних приказа о географским, геолошким и климатским приликама у Конгу, он је оставио и један обиман дневник који се чува у Етнографском музеју у Загребу. Он досад није довољно коришћен и још чека научнике да о браде богат и занимљив материјал који садржи. У музеју се такође налази и Лерманова збирка из

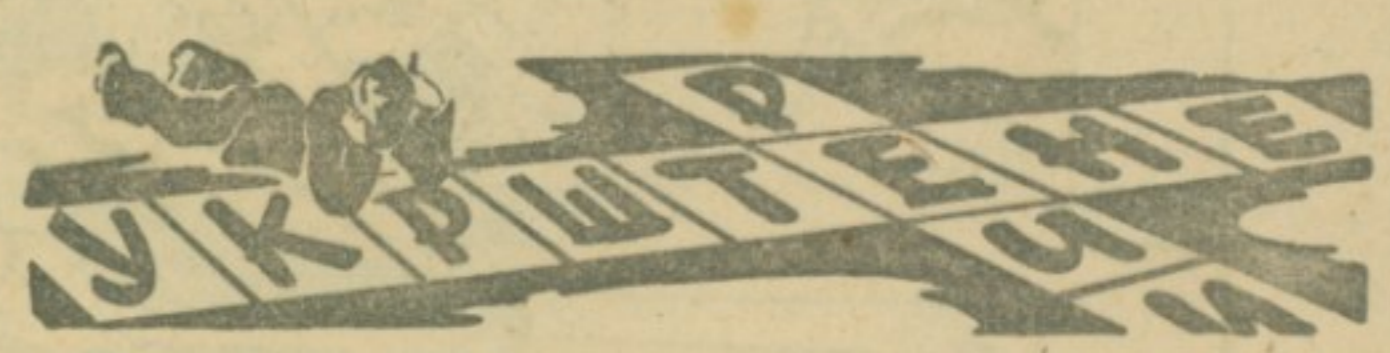

у Париз. То је био окретан, снажан и интелигентан младић. Говорио је неколико језика и живио је жедео да учествује у некој научној експедицији.

Лерман. Сви, међутим, нису могли поћи, те је вршено одабирање најсмиљих и најјачих. Ко зна да ли би Лерман био примљен да у том тренутку у

Конга са неколико хиљада предмета: оружја, накита, музичких инструмената, цртежа, резбарских радова и грчарије, међу којима се нарочито истиче велики број урођеничких талисмана, каквима се може похвалити мало која збирка у Европи. Она је послужила многим страним научницима за њихове радове о афричким племенима и за проучавање разних крајева Конга.

Пошто је обавио овај огромни посао, Лерман се вратио у своју земљу; здравље му је било нарушено афричком грозницом. Умро је 1918 године у Пожези, у 55 година живота. Данас је готово заборављен. Међутим, наша културна историја сачуваће његово име. Међу многим Југословенима који су се истаkali у страном свету, Драгутину Лерману припада једно од првих места.

Водоравно:

- 2) билијарски штап; 4) лице које прикрива одметника; 6) велики руски војсковођа; 8) део тела; 9) ри-

Усправно:

- 1) скупина птица; 2) простор испод крова; 3) јединица мере за дијаманте; 4) једна наша фабрика; 5) насељеник; 6) речна риба; 7) напољу; 11) лична заменица; 12) најближи род; 13) београдско издавачко предузеће; 14) ништа; 15) чисто; 19) зао.

РЕШЕЊЕ УКРШЕНИХ РЕЧИ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно:

- 1) пасат; 6) напитак; 8) терен; 9) Раб; 11) идол; 12) Сима; 13) мед; 14) шофер; 15) лиричар; 16) мај; 17) да; 18) ад; 20) ас; 22) ни; 24) оп; 26) Ис; 28) зар; 30) Рубикон; 32) Ровинь; 33) лак; 35) окер; 36) тата; 37) бол; 38) затон; 39) полином; 41) мидер.

Усправно:

- 1) пародија; 2) апа; 3) сн; 4) ат; 5) тарифа; 6) недеља; 7) камера; 8) тим; 10) Бар; 12) лочан; 14) Ших; 16) мно; 19) дар; 21) Сибир; 23) изолатор; 25) прокоп; 27) Сн; 29) анатом; 31) увелом; 32) роб; 34) Кан; 36) тана; 38) зид; 40) лн.

бар; 10) једноличан; 12) једна од више речи за исти појам; 16) биограф; 17) књижевни рад (приказ); 18) никако; 20) кугла; 21) свежа;

